

KRYTYKA ARTYSTYCZNA DWUDZIESTOLECIA MIĘDZYWOJENNEGO. MIĘDZY ESTETYKĄ FILOZOFICZNĄ I SZTUKĄ NOWOCZESNĄ

100 LAT
AWAN
GARDY
W POLSCE

konferencja zorganizowana
w związku z wystawą
*Montaże. Debora Vogel
i nowa legenda miasta*

22–23 lutego 2018

ms²

Muzem Sztuki w Łodzi
ul. Ogrodowa 19
msl.org.pl

Debora Vogel, autorka m.in. zbioru montażu poetyckich *Akacje kwitną* (wyd. jidysz 1935; wyd. polskie 1936) i komentatorka radykalnych eksperymentów dokonywanych przez artystów lwowskich, krakowskich i łódzkich, miała wszechstronne wykształcenie filozoficzne – była autorką rozprawy doktorskiej poświęconej estetyce heglowskiej. Komentowała rozwój sztuki nowoczesnej oraz zachodzące równoległe procesy modernizacji życia w kategoriach procesu dialektycznego.

Dotąd stosunkowo niewiele uwagi poświęcono koincydencjom i wzajemnym inspiracjom zachodzącym między dziedzinami estetyki i sztuki nowoczesnej; dominuje opinia, że eksperymenty artystyczne wymierzone były w tradycyjne wartości estetyczne. Celem konferencji jest wyeksponowanie zaplecza filozoficznego czy, ściślej, estetycznego autorów komentujących w Polsce sztukę nowoczesną. Analiza ta dotyczy, z oczywistych względów, działalności estetyków akademickich, takich jak Roman Ingarden, Zofia Lissa, Mieczysław Wallis, ale również tekstów autorów uprawiających tzw. krytykę towarzyszącą (m.in. Heleny Blum, Jana Brzękowskiego, Debory Vogel, Stefanii Zahorskiej). Krytyka artystyczna zdaje się pełnić rolę pośredniczącą między estetyką i sztuką nowoczesną – ujawnia napięcia pomiędzy radykalnymi zmianami w sztuce a nowymi rozstrzygnięciami w wartościowaniu dzieł sztuki.

Skupienie się na języku krytyki okresu dwudziestolecia międzywojennego w Polsce może prowadzić do odkrycia, że eksperymenty artystyczne działały stymulująco na rozwój refleksji estetycznej, ta zaś – za pośrednictwem krytyki – mogła do pewnego stopnia przenieść praktyki artystyczne na poziom samoświadomości teoretycznej.

UCZESTNICY KONFERENCJI:

Wioletta Kazimierska-Jerzyk
(Uniwersytet Łódzki)

Karolina Kolinek-Siechowicz
(Uniwersytet Warszawski)

Iwona Lorenc
(Uniwersytet Warszawski)

Anastasiya Lyubas
(Binghamton University,
Nowy Jork)

Anna Maja Misiak

Olha Mukha
(Nacionalnyj pedahohicznyj
uniwersytet imeni M.P.
Drahomanowa, Kijów)

Agata Pietrasik
(Freie Universität, Berlin)

Agnieszka Rejniak-Majewska
(Uniwersytet Łódzki)

Paweł Siechowicz
(Uniwersytet Warszawski)

Piotr Słodkowski
(Akademia Sztuk Pięknych,
Warszawa)

Beata Śniecikowska
(Instytut Badań Literackich
PAN, Warszawa)

Diana Wasilewska
(Uniwersytet Pedagogiczny,
Kraków)

Kurator konferencji: **Paweł Polit**
Koordynatorka: **Agata Szynkielewska**

Konferencja odbywać się będzie w języku polskim.
Wykład Anastasiyi Lyubas będzie tłumaczony
symultanicznie na język polski.

PROGRAM KONFERENCJI

Czwartek, 22 lutego 2018

17.30 Powitanie uczestników i gości.
Wprowadzenie: Paweł Polit,
Karolina Szymaniak

17.45 Diana Wasilewska, *W poszukiwaniu nowoczesnego języka krytycznego. Sztuka awangardowa w ujęciu Stefanii Zahorskiej*

Piątek, 23 lutego 2018

10.00 Agnieszka Rejniak-Majewska,
„Pomiędzy izmami” –
Jan Brzękowski jako krytyk
i teoretyk nowej sztuki

12.30 Olha Mukha, *Znaczenie Romana Ingardena dla estetyki i krytyki artystycznej. Okres lwowski*

10.30 Agata Pietrasik, Piotr Słodkowski,
Poza estetykę. Surrealizm w krytyce artystycznej Heleny Blum

13.00 Karolina Kolinek-Siechowicz,
Paweł Siechowicz, *Zofia Lissa vs. Roman Ingarden. Sprawa tożsamości dzieła muzycznego*

13.30 Dyskusja

11.00 Beata Śniecikowska, *Obraz – muzyka – semantyka. Zofia Lissa i film awangardowy*

Przerwa

15.00 Anna Maja Misiak, *Docieranie do rdzenia rzeczy. Materia tekstu i obrazu w esejach Debory Vogel*

11.30 Dyskusja

15.30 Iwona Lorenc, *Antycypacje. Fenomen Debory Vogel w świetle neoawangardy*

Przerwa

12.00 Wioletta Kazimierska-Jerzyk,
„Kocham to, co najbardziej abstrakcyjne, i to, co najbardziej konkretne” – język krytyki artystycznej a pojęcia estetyki
Mieczysława Wallisa

16.00 Anastasiya Lyubas, *The Shape of Things: Debora Vogel's Theory of Seeing* [Kształt rzeczy. Teoria widzenia Debory Vogel]

16.30 Dyskusja

W poszukiwaniu nowoczesnego języka krytycznego. Sztuka awangardowa w ujęciu Stefanii Zahorskiej

Dokonując druzgocącej diagnozy stanu międzywojennego pisarstwa o sztuce, Zahorska apeluje o konieczność stworzenia nowego modelu krytyki artystycznej: nieobciążonej balastem przeszłości (tj. impresjonistyczną schedą i jej perlistym, pozbawionym terminologicznej dyscypliny językiem) i potrafiącej patrzeć na dzieło z pozycji adekwatnej do ocenianej sztuki. Uznając, iż nowoczesna sztuka wymaga nowoczesnego krytyka, Zahorska ma na myśli przede wszystkim siebie: kreśli wizję przyszłości krytyki, której naczelnym przedstawicielem sama chce zostać.

Wystąpienie będzie więc próbą przyjrzenia się krytycznemu pisarstwu Zahorskiej od strony jej metakrytycznych założeń. Czy był to tylko życzeniowy model krytyki, rodzaj marzenia istniejącego obok praktyki? Czy faktycznie dorobek Zahorskiej można uznać za przykład praktycznej realizacji jej postulatów i założeń kierowanych w stronę krytyki jako dyscypliny? Przedmiotem rozważań będą tu teksty syntetyczne Zahorskiej poświęcone najnowszemu zjawiskom w sztuce oraz recenzje z wystaw szeroko rozumianej awangardy. W efekcie analizie zostanie poddany przede wszystkim język krytyczki – pojmowany zarówno jako system pojęć (terminy artystyczne oraz tzw. słowa-klucze), jak i sposób ich wypowiedzienia (retoryka).

dr **Diana Wasilewska** – historyk i krytyk sztuki (UAM), polonistka (UMK), absolwentka podyplomowego studium Laboratorium Reportażu (UW). Adiunkt na Wydziale Sztuki Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Autorka licznych artykułów poświęconych krytyce artystycznej międzywojnia oraz monografii naukowej *Przełom czy kontynuacja? Polska krytyka artystyczna 1917–1930 wobec tradycji młodopolskiej* (2013); współautorka książki *Lekcja historii Jacka Kaczmarskiego* (2012). Przez wiele lat sekretarz redakcji kwartalnika o sztuce „Artluk”. Stypendystka Fundacji Lanckorońskich (2009), aktualnie kierownik grantu NCN (*Mieczysław Treter – estetyk i krytyk sztuki*). Zajmuje się krytyką artystyczną międzywojnia, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki jej języka.

„Pomiędzy izmami” – Jan Brzękowski jako krytyk i teoretyk nowej sztuki

Koniec lat 20. był raczej czasem awangardowych podsumowań lub – jak to określił Brzękowski – „ustalania się pewnych wartości” niż nowych przełomów. Rzecznicy nowej sztuki coraz częściej spoglądali na dotychczasowe kierunki z dystansu jako na zjawiska już dokonane, stanowiące część „awangardowej tradycji”. Tego rodzaju rekapitulacją stały się książki *Kuntismen* Arpa i Lissitzky’ego (1925) czy *Art. Bilan des arts modernes en France* Ozenfanta (1928). Podobny cel postawił sobie Brzękowski w *Kilometrażach* napisanych do redagowanego przezeń w Paryżu (wspólnie z Wandą Chodasiewicz-Grabowską) pisma „Sztuka Współczesna – L’Art Contemporain” („wbicie słupów miłowych wyznaczających przebyte etapy... dla wśledzenia napięcia kierunkowego terażniejszości”). Akceptacja sprzecznych na pozór tendencji: abstrakcji i figuracji, konstruktywizmu i nadrealizmu, mimo programowej bliskości z tym pierwszym, wyrażała się tu w próbie obiektywizującego ich objaśniania i przybliżania dzieł pochodzących z pozornie przeciwnych obozów. Otwartość ta łączyła się jednak z bezkompromisowością i potępieniem artystycznego „nowinkarstwa”. Wyraznym tego świadectwem był tekst *Przeciw Picassowi*, który, jak twierdził później Brzękowski, z góry przekreślił możliwości pozyskania jakiegoś „Picassa” do kolekcji „a.r.”.

W wystąpieniu przyjrę się strategiom Brzękowskiego jako komentatora, tłumacza i obrońcy sztuki awangardowej, pośrednika między środowiskiem paryskim a polską awangardą. Interesować będzie mnie zwłaszcza widoczna w jego postawie świadomość „stabilizowania się” i używania się awangardowych idei, a także wynikający stąd dystans do awangardowego ducha rewolty i „logiki wyprzedzania”.

dr **Agnieszka Rejniak-Majewska** – historyk sztuki i estetyk, adiunkt w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Łódzkiego. Zajmuje się problematyką amerykańskiego modernizmu i europejskich awangard, zagadnieniami artystycznych migracji, historiografii oraz krytyki sztuki. Autorka książek *Polityka doświadczenia. Clement Greenberg i tradycja formalistycznej krytyki sztuki* (2017) oraz *Puste miejsce po krytyce? Modernizm i materialistyczna rewizja autonomii sztuki* (2014).

AGATA PIETRASIK
PIOTR SŁODKOWSKI

Poza estetykę. Surrealizm w krytyce artystycznej Heleny Blum

Helena Blum należy do grona ważnych, a niedocenianych kobiet-fundatorek polskiej krytyki artystycznej. Stała się jedną z najbardziej aktywnych krytyczek sztuki przed- i powojnia, działającą we Lwowie i Krakowie. Jako wybitna znawczyni sztuki nowoczesnej była także autorką pierwszego w Polsce poświęconego jej doktoratu.

Przedmiotem referatu jest wycinek jej aktywności krytyczno-artystycznej, tj. definicja surrealizmu w ujęciu Heleny Blum zawarta w jej przed- i powojennych tekstach. Z jednej strony za materiał źródłowy uznajemy znaną recenzję Międzynarodowej Wystawy Surrealizmu z 1938 r. („Nike”, z. 1, 1939) jej autorstwa, z drugiej zaś – retrospektywne spojrzenie na ten nurt w omówieniach działań Grupy Młodych Plastyków („Twórczość”, z. 12, 1946).

Należy podkreślić, że krytyczka wychodzi w nich poza dominujący wówczas paradygmat formalnej analizy dzieł sztuki, sytuując surrealizm także w ówczesnym kontekście społecznym i politycznym, a tym samym jej ujęcie wytrzymuje porównanie zarówno z powojennymi tekstami Tadeusza Kantora, jak i Władysława Strzemińskiego. Teksty Blum doceniane były często ze względu na swoje walory informacyjne z zakresu sztuki francuskiej. W referacie proponuje się tymczasem odmienną lekturę prac krytyczki, osadzającą je na intelektualnej mapie epoki – pomiędzy lwowskim surrealizmem a powojennymi dyskusjami o statusie sztuki nowoczesnej.

dr **Agata Pietrasik** – historyczka sztuki, absolwentka Uniwersytetu Warszawskiego i Freie Universität w Berlinie, gdzie napisała doktorat poświęcony sztuce lat 40. w Polsce badający wzajemne relacje pomiędzy estetyką, etyką i polityką tej dekady. Jest współautorką (razem z Piotrem Słodkowskim) książki *Czas debat. Antologia krytyki artystycznej z lat 1945–1954* nagrodzonej w konkursie im. ks. prof. Dettloffa. Jej zainteresowania badawcze skupiają się na powojennym modernizmie w Europie, reprezentacji drugiej wojny światowej w sztukach wizualnych oraz na współczesnych im kontekstach polityczno-społecznych. Jest stypendystką Niemieckiej Wymiany Akademickiej DAAD, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa

Narodowego, Miasta st. Warszawy oraz autorką tekstów i artykułów naukowych publikowanych w czasopismach takich jak „Rocznik Muzeum Narodowego”, „Widok. Teorie i praktyki kultury wizualnej”, „Miejsce. Studia nad Sztuką i Architekturą Polską XX i XXI Wieku”.

mgr **Piotr Słodkowski** – historyk i krytyk sztuki. Asystent w Katedrze Historii Sztuki Polskiej Najnowszej Wydziału Zarządzania Kulturą Wizualną warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych. Absolwent Uniwersytetu Warszawskiego (2010) i interdyscyplinarnej Akademii „Artes Liberales” (2010); ukończył studia doktorskie na Wydziale Historycznym UW, a także był uczestnikiem Międzyuczelnianego Programu Indywidualnych Studiów Doktoranckich AAL. Niedawno złożył rozprawę doktorską *Modernizm, zaangażowanie, tożsamość. Przypadek Henryka Strenga / Marka Włodarskiego*. Jest redaktorem książek *Przestrzeń społeczna. Historie mówione Złotego Grona (1963–1981)* i *Biennale Sztuki Nowej (1985–1996)* (2014) oraz *Czas debat. Antologia tekstów krytycznych o sztuce z lat 1945–1954* (2016; wspólnie z Agatą Pietrasik), którą wyróżniono Nagrodą im. ks. prof. Dettloffa w 2017 roku. Publikował w „Artium Quaestiones”, „Ikonotheca”, „Tekstach Drugich”, a także w tomach pokonferencyjnych, m.in. *Od pamięci biodziedzicznej do postpamięci* (2013) i katalogach wystaw, np. *Zaraz po wojnie* (Zachęta Narodowa Galeria Sztuki, 2015).

Obraz – muzyka – semantyka. Zofia Lissa i film awangardowy

Referat zaprezentuje analizę krytyki filmowej Zofii Lissy przede wszystkim w odniesieniu do problemu semantyki filmów awangardowych (określanych m.in. jako poetyckie) i do możliwości zrównoważonego współistnienia różnych elementów/tworzyw w tego rodzaju kompozycjach. Lissa pisała: „Wszelka synteza sztuk zakłada (...) pewną przewagę jednej z nich” (*Muzyka i film*, Lwów 1937). Referat będzie próbą dyskusji z tezami autorki w oparciu o materiał filmowy, na który powoływała się w swoim rozpoznaniu.

dr hab. **Beata Śniecikowska** – polonistka i historyczka sztuki, profesor nadzwyczajny w Pracowni Poetyki Historycznej Instytutu Badań Literackich PAN. Zajmuje się badaniem relacji transkulturowych i intersemiotycznych – najchętniej na gruncie szeroko rozumianego modernizmu. Szczególnie zainteresowana problematyką audialności i wizualności poezji. Tropi także związki literatury i sztuki europejskiej z kulturami Dalekiego Wschodu. Autorka monografii: *Haiku po polsku. Genologia w perspektywie transkulturowej* (2016), *„Nuż w uhu”? Koncepcje dźwięku w poezji polskiego futuryzmu* (2008, wyd. 2: 2017) oraz *Słowo – obraz – dźwięk. Literatura i sztuki wizualne w koncepcjach polskiej awangardy 1918–1939* (2005). Stypendystka Fundacji na rzecz Nauki Polskiej oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, wiceprezeska Fundacji Centrum Międzynarodowych Badań Polonistycznych.

„Kocham to, co najbardziej abstrakcyjne, i to, co najbardziej konkretne” – język krytyki artystycznej a pojęcia estetyki Mieczysława Wallisa

Mieczysław Wallis zanotował w swych zapiskach, że „nie ma takiej sztuki, którą by się nie zachwycał”. To odważne sformułowanie jest oczywiście zbieżne z właściwą mu postawą pluralizmu estetycznego i artystycznego. Dobrze też koresponduje z rozległością jego zainteresowań naukowych, znajomością języków obcych i obfitością tekstów poświęconych sztuce i estetyce (ponad 900 prac drukowanych). Jednak łatwo zauważyć, że we wszystkich pracach o sztuce stosunkowo mało miejsca poświęcił on awangardzie. Zarazem nie można powiedzieć, że jako krytyk sztuki był bardziej konserwatywny niż jako estetyk. Warto podkreślić (na co sam zwracał uwagę), że dopiero po latach 1921–1931, kiedy to zajmował się głównie krytyką i historią sztuki, a zwłaszcza malarstwem polskim, zwrócił się ku estetyce i teorii sztuki. Wprowadzając w te dziedziny coraz to nowe obszary refleksji (m.in. semiotykę, elementy psychologii, czynniki biotyczne), chciał przede wszystkim zrozumieć, co w sztuce się dzieje i próbował pogodzić ów proces rozumienia z przeżyciem estetycznym, które było dla niego warunkiem koniecznym doświadczenia sztuki. Wymagało to odważnych decyzji aksjologicznych, rozbudowania katalogu wartości estetycznych, rehabilitacji zjawisk pogardzanych (choćby rozważenia pojęcia kiczu), ale też postawienia pytania o „granice własnej wrażliwości estetycznej”. Wallis zdawał sobie sprawę z trudności piętrzących się przed sztuką nową, obserwował je m.in., będąc jurorem Nagrody Miasta Łodzi w 1932 roku. Ubolewał nad natłokiem skonwencjonalizowanej „pseudotwórczości”, jak również nad niemożliwością objęcia uwagą wszystkiego tego, co cenił. Awangardę postrzegał nie jako kolejny kierunek, ale jako nową dziedzinę sztuki stawiającą przed krytykami i teoretykami szersze, wielokontekstowe wymagania.

Tekst ten stawia sobie za zadanie zestawienie dążeń filozoficzno-estetycznych Wallisa z językiem jego krytyki artystycznej oraz próbę wyjaśnienia, jak można być „rozkochanym zarówno w tym, co najbardziej abstrakcyjne, jak i najbardziej konkretne”.

dr **Wioletta Kazimierska-Jerzyk** – doktor filozofii, magister historii sztuki. Zajmuje się estetyką (obecnie w szczególności współczesnymi kategoriami estetycznymi, takimi jak *kamp*, *glamour*, *vintage* i in.), problematyką antropologizacji estetyki, zagadnieniami performatywności oraz związkami sztuki i kultury popularnej. Autorka książki „*Strategia rewaloryzacji we współczesnej refleksji nad sztuką. Piękno, eklektyzm, epigonizm, infantylizm* (2008) i tekstów z zakresu estetyki, historii i teorii sztuki oraz performatyki publikowanych m.in. w „*Kulturze Współczesnej*”, „*Principiach*”, „*Sztuce i Filozofii*”, encyklopedii multimedialnej *Sensualność w kulturze polskiej*. Od 2013 roku zajmuje się także rolą estetyki w przestrzeni publicznej, współpracując z Agnieszką Gralińską-Toborek. Wspólnie wydały książki: *Doświadczenie sztuki w przestrzeni miejskiej. Galeria Urban Forms 2011–2013* (2014), *Aesthetic Energy of the City. Experiencing Urban Art And Space* (2016). Laureatka Nagrody im. Stefana Morawskiego (2008).

OLHA MUKHA

Znaczenie Romana Ingardena dla estetyki i krytyki artystycznej. Okres lwowski

Lwowską tradycję filozoficzną okresu międzywojennego trudno sobie wyobrazić bez postaci Romana Ingardena, prawdopodobnie jednego z najbardziej niedocenianych ostatnich filozofów systemowych XX wieku. Ingarden był ściśle związany ze Lwowem w latach 1925–1945, aż do czasu przeprowadzki do Krakowa. Jego wpływ na filozoficzną Szkołę Lwowską i artystyczne kręgi Lwowa w pierwszej połowie XX wieku, związany przede wszystkim z utworzonym przez niego Towarzystwem Fenomenologicznym, regularnymi seminariami i osobistymi związkami z wybitnymi postaciami życia literackiego i artystycznego, czeka jeszcze na gruntowne badania i analizy. Wystąpienie ma na celu szkicowe przedstawienie oddziaływania Romana Ingardena na badania z dziedziny estetyki i artystyczną praktykę Lwowa okresu międzywojennego. Zaprezentuje jego relacje m.in. z Kazimierzem Twardowskim, Ostapem Ortwinem (Oskar Katzenellenbogen) oraz Leopoldem Blausteinem. Za źródło rozważań posłużą ocalałe listy, jakie wyszły spod ręki Ingardena, materiały archiwalne, a także świadectwa jemu współczesnych oraz jego następców.

dr **Olha Mukha** [Olga Mucha] – absolwentka Uniwersytetu im. Ivana Franko we Lwowie na Wydziale Filozofii (2003) oraz Wydziale Prawa (2007). Obroniła doktorat z mediewistyki (2007). Pracuje na stanowisku profesora wizytującego Katedry Kulturologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. M.P. Dragomanova w Kijowie. Mieszka w Londynie. Od lat zajmuje się współczesną estetyką i kulturologią religii w aspekcie najnowszych przemian cywilizacyjnych. Autorka szeregu publikacji, wykładów i szkoleń z wyżej wspomnianych dziedzin. Prezes Ukraińskiego Stowarzyszenia Kulturologów we Lwowie. Współzałożycielka i członek Młodzieżowego Stowarzyszenia Religioznawców (MAR). Uczestniczka programu stypendialnego im. Królowej Jadwigi UJ (2010). Obecnie pracuje nad rozprawą habilitacyjną zatytułowaną *Sytuacja estetyczna na przełomie XX–XXI wieku: kicz i kamp jak kategorie estetyczne*.

KAROLINA KOLINEK-SIECHOWICZ
PAWEŁ SIECHOWICZ

Zofia Lissa vs. Roman Ingarden. Sprawa tożsamości dzieła muzycznego

Ontologia dzieła muzycznego Romana Ingardena wyłożona przez niego w pismach poświęconych tożsamości dzieła muzycznego zyskała powszechne uznanie, oddziałując na rozmaite dziedziny nauki o muzyce. Polemikę z Ingardenem podjęła z perspektywy muzykologa (historyka i estetyka muzyki) w 1966 roku jego dawna uczennica Zofia Lissa. Ingarden nie pozostawił jej uwag bez odpowiedzi. Przedmiotem referatu będą teksty Ingardena poświęcone ontologii dzieła muzycznego (z 1933 i 1958), krytyka Lissy wyłożona w tekście *Uwagi o Ingardenowskiej teorii dzieła muzycznego* (1966) oraz odpowiedź Ingardena zatytułowana *Uwagi do Uwag Zofii Lissy* (1966).

Zarzewiem konfliktu muzykolożki i filozofa są utwory stworzone za pomocą nowych technik kompozytorskich, należące do nurtów muzyki konkretnej, elektronowej (czyli – jak powiedzielibyśmy dzisiaj – elektronicznej) oraz aleatorycznej, a także muzyka ludowa funkcjonująca w tradycji oralnej. Lissa zaznacza wprawdzie, że ma świadomość, iż teoria Ingardena nie odnosi się do twórczości wykraczającej poza kanoniczny repertuar filharmoniczny, z jakim miał do czynienia, postuluje jednak zasadność przyjrzenia się utworom, które poza przesłanki filozofa wykraczają bądź to ze względu na swe nowatorstwo, bądź też na przynależność do tradycji muzycznej posługującej się odmiennymi środkami przekazu.

Odpowiedź Ingardena świadczy o jego niechęci do bliższego zapoznania się z repertuarem drugiej połowy XX wieku i przekonaniu, że możliwa jest obrona jego stanowiska nawet w kontekście przywołanych kontrprzykładów. Podczas gdy z pism Ingardena przeziiera chęć sformułowania teorii na tyle uniwersalnej, by nie dało się jej obalić pod zarzutem anachroniczności, z argumentów Lissy wyłania się ugruntowany historycznie i teoretycznie warsztat muzykologa, który przygląda się konkretnym przejawom działalności muzycznej.

mgr **Karolina Kolinek-Siechowicz** – absolwentka muzykologii i filozofii w ramach studiów w Kolegium MISH UW. Redaktorka „Ruchu Muzycznego”, publikowała także w „Dwutygodniku”, „Meakulturze”, „Scontri”, czy „Podkowieńskim Magazynie Kulturalnym”. Dwukrotna stypendystka MNiSW oraz laureatka Nagrody Polskich Krytyków Muzycznych KROPKA za najlepszy tekst o muzyce w 2015. Obecnie przygotowuje rozprawę doktorską na Wydziale „Artes Liberales” UW, gdzie prowadzi także autorskie zajęcia poświęcone muzyce dawnej. Jest uczestniczką Międzyuczelnianego Programu Interdyscyplinarnych Studiów Doktoranckich Akademii „Artes Liberales”.

mgr **Paweł Siechowicz** – muzykolog i ekonomista (tytuły magisterskie uzyskał na Uniwersytecie Warszawskim), autor książki *Wyobraźnia muzyczna Mikalajusa Konstantinasa Čiurlionisa* (2015), laureat Konkursu Polskich Krytyków Muzycznych KROPKA w 2016. W Instytucie Muzykologii UW przygotowuje pracę doktorską o wpływie przemian ekonomicznych na twórczość muzyczną przełomu XVIII i XIX wieku. Pracuje jako edukator w Muzeum Fryderyka Chopina w Warszawie.

Docieranie do rdzenia rzeczy. Materia tekstu i obrazu w esejach Debory Vogel

Konstrukcja rzeczywistości, nie program i deklaracja partyjnego wyznania wiary, czynią artystę współczesnym.

Debora Vogel, *Kilka uwag o współczesnej inteligencji*, 1936

Debora Vogel pojmowała sztukę jako na wskroś intelektualną poetycko-programową reakcję na rzeczywistość. „Element życiowy” stawała w centrum swej własnej twórczości jako budulec materii poetyckiej i dialektyczny generator nowych treści. Symultaniczność życia, jego monotonia, sentymentalizm, a przede wszystkim poezja przedmiotu przedstawionego ze swej wewnętrznej perspektywy stanowią również podstawę rozważań teoretyczno-literackich pisarki oraz nasycają jej sprawozdania z wystaw czy też eseje o malarstwie i twórcach awangardy. Referat przedstawi sposób, w jaki Vogel transponowała na własny język aktualne dyskursy, obserwując najnowsze tendencje w sztuce oraz wyławiając precyzyjnie momenty przełamania w niej szablonów i przewyżniania zużytych form. Własne teorie opierała na dogłębnej analizie twórczości m.in. Cézanne’a, Chagalla, Légera, programów Bauhausu i WChUTEMASu, techniki fotomontażu oraz teorii i sztuki Nowej Rzeczowości. Odwoływała się do pism awangardystów polskich (Witkacego, Chwistka, Strzemińskiego), jak i do tekstów Lu Märten, pionierki estetyki marksistowskiej głoszącej potrzebę odnalezienia nowych, wynikających z życia form sztuki oraz postulującej zniesienie dualizmu treści i formy.

dr **Anna Maja Misiak** – germanistka i historyczka sztuki. W 2003 roku obroniła doktorat na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Opublikowała pracę *Judyta. Postać bez granic* (2005), wyd. niemieckojęzyczne: *Judit. Gestalt ohne Grenzen* (2010). Zredagowała niemieckojęzyczne wydanie pism Debory Vogel *Die Geometrie des Verzichts. Gedichte, Montagen, Essays, Briefe* (2016). Przetłumaczyła książkę Ericha Frieda *Jak się siebie powinno całować* (2003). Stypendystka Funduszu Pomocy Niezależnej Nauce i Literaturze Polskiej (1999, Paryż) oraz ÖAD (1999/2000, Uniwersytet Wiedeński).

Antycypacje. Fenomen Debory Vogel w świetle neoawangardy

Sztuka awangardowa jest rozumiana i urzeczywistniana przez neoawangardę za cenę, którą niektórzy (np. Peter Bürger) określają mianem klęski awangardy historycznej. W referacie powyższe przekonanie czynię przedmiotem krytycznego namysłu. Twierdzę, że awangarda historyczna antycypuje tendencje, które swój pełny kształt znajdują w neoawangardzie. Jako projekt – związany ze swoim czasem i przysługującą mu polaryzacją oczekiwań – otwiera się zarazem na przyszłe wypełnienia.

Analiza fenomenu Debory Vogel, której twórczość teoretyczno-krytyczna związana jest z duchem pierwszej awangardy, pozwala dostrzec powyższą ambiwalencję, jak również może stanowić potwierdzenie głoszonej przez niektórych współczesnych (z Halem Fosterem na czele) wbrew Bürgerowi tezy, że neoawangarda dokonała faktycznego zrozumienia projektu awangardowego. Antycypujące swój czas awangardowe próby rozpoznania nowoczesnego doświadczenia podjęte przez Deborę Vogel musiały zostać dogonione przez czas, który po nich nastąpił, aby zostać dobrze zrozumiane.

prof. zw. dr hab. **Iwona Lorenc** pracuje w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego (gdzie pełni funkcję kierownika Zakładu Estetyki) oraz w Akademii Teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie. Od 1989 redaktor, a następnie w latach 2002–2007 redaktor naczelna półrocznika „Sztuka i Filozofia”; w latach 1998–2008 współkierowała Pracownią Badań nad Filozofią Francuską i Francuskojęzyczną w Instytucie Filozofii UW. Specjalizuje się w filozofii sztuki, szczególnie w zakresie filozofii fenomenologicznej, filozofii przedstawienia i estetycznej problematyce późnej nowoczesności. Autorka monografii i redakcji zbiorowych, takich jak: *Logos i mit estetyczności* (1993), *Świadomość i obraz. Studia z filozofii przedstawienia* (2003), *Minima aesthetica. Szkice o estetyce późnej nowoczesności* (2010), *Fenomenologia francuska* (red.) (2006), *Wokół fenomenologii francuskiej* (red.) (2007), *Fenomen i przedstawienie. Francuska estetyka fenomenologiczna* (red.) (2011), *Estetyczne problemy późnej nowoczesności* (2014).

The Shape of Things: Debora Vogel's Theory of Seeing [Kształt rzeczy. Teoria widzenia Debory Vogel]

Debora Vogel łączy teorię i praktykę w refleksjach dotyczących etyki projektowania przemysłowego, polityki pracy twórczej oraz estetyki poszczególnych artystów i grup. Prezentacja skupi się na pismach Vogel opublikowanych ostatnio w katalogu wystawy *Montaże. Debora Vogel i nowa legenda miasta*. W tekstach tych Vogel projektuje swoją interwencję w taki sposób, że praktyki i teorie formy nie tylko są przedmiotem badania, ale mają wpływ na kształt jej własnego języka teoretycznego. Dzięki temu dochodzi do spotkania estetyki i lingwistyki. Zorientowana estetycznie krytyka Vogel, wyczulona na zjawiska polskiej i europejskiej awangardy, omówiona zostanie w związku z echem tradycji polskiej filozofii analitycznej, w której autorka została wykształcona.

mgr **Anastasiya Lyubas** – doktorantka na wydziale komparatystyki literackiej przy Binghamton University w Nowym Jorku, gdzie obecnie pracuje nad rozprawą *Language and Plasticity in Debora Vogel's Poetics* [Język i plastyczność w poetyce Debory Vogel]. Jest również stypendystką w Yiddish Book Center oraz w YIVO w Nowym Jorku. Aktualnie zajmuje się tłumaczeniem na ukraiński pełnego zbioru pism Debory Vogel (esejów, korespondencji, recenzji i polemik), który ukaże się w Kijowie.

Wykład będzie tłumaczony symultanicznie na język polski.

Konferencja odbywa się w ramach obchodów stulecia awangardy w Polsce
 POD HONOROWYM PATRONATEM
 PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ ANDRZEJA DUDY

ORAZ POD
 AUSPICJAMI

Muzeum Sztuki w Łodzi
 Instytucja kultury Samorządu
 Województwa Łódzkiego

Współprowadzona przez
 Ministerstwo Kultury
 i Dziedzictwa Narodowego

Konferencja odbywa się
 w ramach obchodów
 100-lecia odzyskania
 niepodległości

Główny Partner Roku
 Awangardy w Muzeum
 Sztuki w Łodzi

Partner

opus/film

